

PRO ZAHŘÁDKÁŘSKOU PRAXI 8

REKONSTRUKCE STARÝCH ZAHRAD

Každý živý organismus má své vývojové stadium, svou životnost a věk. Také ovocné dřeviny mají svůj věk, který je závislý na celé řadě činitelů. Průměrný věk může být prodloužen podnoží, výživou, ochranou před škodlivými vlivy, škůdci a chorobami, ošetřením, vhodným prostředím půdním a klimatickým. Naopak, nejsou-li tyto činitelé vhodné, působí nepříznivě a zkracují životnost ovocné rostliny.

Velké množství ovocných stromů vysazených před mrazovou katastrofou v roce 1929 a obnovené výsadby po této katastrofě, jsou již přestárlé nebo dochází do období stárnutí a bude nutné je brzy vyměnit.

Stav ovocných stromů v těchto zahrádkách není ve většině případů uspokojivý. Byly vysazeny ponejvíce polokmeny na malé vzdálenosti v nesprávném druhovém a odrůdovém složení. Koruny jsou navzájem srostlé, zastíněné, ošetření a ochrana, hlavně za vegetace, značně ztížená, nevhodné podplodiny, nedostatečná výživa – to vše působí nepříznivě na úrodnost, jakost ovoce a celkový stav ovocných stromů. Tyto starší zahrady obhospodařují většinou staří zahrádkáři. Mnozí z nich se nemohou rozhodnout k obnově starších stromů a používají raději částečné řešení – **částečnou rekonstrukci**.

Účelem částečné rekonstrukce je omladit starší ovocné stromy a zajistit jim dostatek světla. Předem je nutné vykácet všechny přestárlé, usychající, rakovinou, klejotekem a kůrovci napadené stromy, které již nelze zachránit.

Zmlazovat budeme hlavně jabloně a hrušně zdravé a to v únoru až počátkem března, pokud stromy neraší. Ořešáky a peckoviny (mimo broskvoni) nesnáší dobře silné zmlazení. Pokud je musíme zmladit, použijeme nejvhodnější doby koncem srpna až počátkem září. Každému zmlazení musí předcházet všestranné, řádné pohnojení stromů. Zmlazujeme poměrně zdravé ovocné stromy, které mají již pře-

houstlé koruny s malými přírůstky a drobným ovocem. Použijeme zmlazení středního až silného, tj. asi o $\frac{1}{3}$ až $\frac{1}{2}$ délky větví a přizpůsobujeme je přirozenému tvaru koruny; u jabloní ponecháme širší koruny $110-120^\circ$, u hrušní užší koruny $75-85^\circ$ vrcholového úhlu. Zmlazení vyžadují zejména odrůdy velmi úrodné a brzy stárnoucí. Z jabloní je to na příklad Průsvitné letní, James Grieve, Wealthy, Parména Zlatá, Parkerovo, Sudetská reneta, Wagenerovo. Z hrušní Červencová, Wiliamsova, Avranšská, Konference, Pařížanka. Větve zakracujeme opatrně, aby nevznikly velké rány, a tak, aby na konci větve zůstala tažná větévka. Na zatírání řezných ran se osvědčuje zinková běloha a čisté lněné fermeže. Zmlazené stromy nenecháme zbujet, ale včas, již v 1. roce v létě několikrát vyrůstající letorosty (vlky) prosvětlujeme a koncem září až počátkem října je zakrátíme o třetinu až polovinu délky. K další částečné rekonstrukci můžeme použít **přeroubování**.

Přeroubování použijeme u stromů zdravých, nepřestárných, které nám svými vlastnostmi nevyhovují, např. jsou málo úrodné, mají plody nechutné, málo trvanlivé, trpí značně chorobami a škůdci, jako je strupovitost, monilie, padlí, křencení, vlnatka, červivost plodů a nebo tvoří neúměrně mohutné a rozložené koruny (Boskoopské).

Mezi zahrádkáři je rozšířen názor, že je možné přeroubovat jen mladé stromky. Zatím máme dobré výsledky i s přeroubováním starších, zdravých hrušní a jabloní. Hrušně můžeme přeroubovat, pokud jsou štěpovány na semenáčích nebo pláňatech, až do stáří $40-60$ roků a do síly větví $12-15$ cm průměru. Jabloně do stáří 30 až 50 roků a do síly větví $10-12$ cm průměru. Nejvhodnější doba roubování jádrovin je v plné míze, v době jejich květu, tj. v dubnu až květnu. Peckoviny nesnáší tak dobře přeroubování; můžeme je přeroubovat do stáří $10-15$ roků počátkem března nebo až května a do průměru větví $4-6$ cm. Neroubujeme zbytečně mnoho větví. Nejlépe vrcholovou, vedoucí větev a u mladších stromů 1 , u starších nejvíce 2 patra, po 4 větvích. Důležité je ponechat ve spodní části koruny dostatek tažných, výživovacích větví, které se postupně probírkou odřezávají během tří let. K přeroubování použijeme úrodné odrůdy středního vzrůstu, které jsou odolné vůči namrzání, strupovitosti, monilii, padlí a jiným škodlivým činitelům. Nový zahrádkářský sortiment poskytuje bohatý výběr vhodných odrůd. K přeroubování použijeme zdravé, nezaschlé a nenarašené rouby.

Rekonstrukce a modernizace úplná

se vyznačuje pěstováním nízkých tvarů ovocných stromů. Způsobů pěstování nízkých tvarů je více a zahrádkář se často těžko rozhoduje, který použít. Studuje literaturu, jezdí na exkurse, radí se, napodobuje a často sám zkouší vlastní kombinace. Je třeba si uvědomit, že nelze vždy a všude napodobit metody s vynikajícími výsledky u nás nebo v cizině. Rozhodující musí být prostředí, půda, klima, pěstitelské znalosti a čas, který nám k pěstování zbývá.

Z nízkých tvarů je možné použít:

1. **tvary prostorové** – čtvrtkmen
zákrsek
vřetenovitý zákrsek.
2. **tvary plošné** – různé pěstování stěn.

Každá skupina tvarů má své určité přednosti i nedostatky. Mezi nejméně náročné můžeme zařadit čtvrtkmeny. Tohoto tvaru můžeme použít jak pro jádroviny, tak i pro peckoviny. Zejména se používá pro peckoviny a v zahrádkách s větší výměrou. Pro jabloně používáme podnož M I, M II, M XI. V horších půdách a větrných polohách je možné použít semenáč Jaderničky, Antonovky nebo Croncelksého, na ně naroubovat mezikmen M VII nebo M II, na ten pak požadovanou odrůdu. Předností tohoto pracnějšího způsobu je možnost pěstování v horších půdních podmínkách, pevné zakotvení stromu v půdě, menší růst koruny, dřívější a větší plodnost.

Pro hrušně použijeme za podnož semenáč odolných krajových odrůd nebo pláně. Nejpoužívanější vzdálenost v zahradách pro oba druhy je 5–6 m. Čtvrtkmen je vhodný také pro višně, štěpované na mahalebce, dále pro švestky a slívy štěpované na švestkovém odkopku a nebo na některé slívce slabšího vzrůstu. Ve vhodném prostředí pěstují zahrádkáři ve čtvrtkmenech také meruňky a broskvoně na vlastních semenáčích.

Pro obnovu zahrad je možné použít také **zákrsků**. Jejich předností jsou menší rozměry koruny a dřívější plodnost než u čtvrtkmenů, ale obdělávání půdy je obtížnější. Pokud je to možné, používáme podnoží slabšího vzrůstu např. pro jabloně M IX, M IV nebo M II, pro hrušně kdouloň, pro peckoviny většinou stejné podnože jako pro čtvrtkmeny.

Jako **vřetenovité zákrsky** vysazujeme převážně jabloně a hrušně. Jsou to zákrsky s umělým rozvedením základních větví k vodorovné poloze. Pro tento tvar je možné použít jen odrůdy úrodné, slabšího vzrůstu, plodící na krátkém dřevě, štěpované jen na nejzkrslějších podnožích – pro jabloně M IX a M IV, pro hrušně kdouloň. Zákrskům je **nutné** poskytovat stálou oporu proti vyvrácení. Vysazují se nejčastěji na vzdálenost 4x4 m. Je to tvar náročnější na pěstování, s obtížným obděláváním půdy.

V posledním desetiletí stoupá u nás značně zájem o pěstování plošných tvarů – různých **stěn** jak ve velkovýrobě, tak i při osazování a rekonstrukcích starých zahrad. Plným právem si zaslouží pozornost pro řadu předností, které poskytují. U stěn můžeme poskytnout ovocnému stromu nevhodnější osvětlení, to je první předpoklad k plodnosti. Stěny zabírají malý prostor, brzy a bohatě plodí, snadno se ošetřují (řez, ohýbání, chrana), ovoce se snadno, rychle sklízí, půda se snadno obdělává. Je známa celá řada různých způsobů pěstování stěn popsaných dostatečně v naší literatuře. Upozorním pouze na některé způsoby, které se v praxi neosvědčily. Není vhodný způsob ohýbání základních větví do oblouků anebo do vodorovné polohy. Základní větve mají růst šikmo vzhůru pod úhlem asi 45°. Při pěstování stěn je dále důležitá podnož, odrůda a vzdálenost výsadby. Pro jabloně použijeme za podnož M II, M I

méně již MIV a MXI. Pro spur typy podnože bujnějšího vzrůstu. Odrůdy slabšího vzrůstu, plodící na krátkém dřevě a které nezahušťují příliš korunu, jako např. Wagenerovo, Ontario, James Grieve, Spartan, Bláhova oranž. reneta aj. Pro hrušně použijeme za podnož semenáč hrušně, nebo pláně. Příklad vhodných odrůd Williamsova, Konference, Thriotova, Lucasova máslovka, Boscova Lahvice, Pařížanka aj. Vzdálenosti se řídí výškou do jaké chceme stromy pěstovat. Do výšky 2 m by stačila vzdálenost řad 3 m od sebe, protože výška bývá zpravidla vyšší, volíme vzdálenost řad 3.5–4 m od sebe. V řadách bude vzdálenost 2.5–3 m.

Pokud je to možné, vedeme řady ve směru sever–jih. Višně na podnoži mahalebka vysazujeme na vzdálenost 3.5–4×3 m. Nejvhodnější odrůda je Morela pozdní. Většina odrůd broskvoní očkovaných na semenáčích broskví vysazených na vzdálenost 4×4 m je vhodná pro pěstování ve stěnách. Zkouší se meruňky a některé slaběji rostoucí svěstky a slívy na slabě rostoucích podnožích ve stěnách. Rada zahrádkářů zhodnotila velké přednosti nízkých tvarů a přistupuje k rekonstrukcím, i když jejich výsadby nejsou ještě přestárlé. Při dosavadních rekonstrukcích se setkáváme dost často se dvěma chybami:

1. Někteří zahrádkáři vysazují nové stromky (jednoleté štěpovance, lépe dvouleté s vyvinutými rameny) mezi dosavadní staré stromy a říkají, až jim ty nové začnou plodit, že staré vykáčí. Ti se dožijí neradostného výsledku. Mladé stromky budou ve stínu starých jen živořit a většina z nich dříve uhynie než zarodí.
2. Jiní zahrádkáři po sklizení ovoce sice staré stromy vykáčí, ale bez náležité přípravy hned na stejná místa vysazují stromky nové. Půdu neprohnojí a nepropracují. Takový postup rovněž není správný.

Aby rodina zahrádkáře nebyla bez ovoce, doporučujeme postupnou rekonstrukci. Také však proto, aby zahrádkář mohl stačit přípravu a výsadbu řádně provést. Začínáme s první řadou, pokud je možné od jižní strany zahrádky. Vykácíme staré stromy s kořeny. Pak stanovíme řadu pro nové stromky, má být nejméně 1.50 m od hranice. Od této řady na každou stranu odměříme 1 až 1.50 m, takže vznikne pás 2–3 m široký, ten přeryjeme na 2 rýče, tj. do hloubky asi 50 cm a prohnojíme do zásoby dobrým kompostem 6–8 q/ar, pokud dostaneme Thomasovou moučkou 10–15 kg/ar, nebo asi 15 kg vápna a 6 kg draselné soli 40 % na ar. Všechna tato hnojiva promísíme při přerývání na podzim. Na podzim doplníme rovněž stopové prvky. Na 1 ar přidáme

borax 25–30 dkg

skalice modrá 20–25 dkg

skalice bílá 20–25 dkg

síran manganatý 15–20 dkg

molybdenan sodný 6–10 dkg

nebo molyb. amonný

Nejlépe je uvedené stopové prvky rozpustit ve 100 l vody a pozemek roztokem stejnoměrně zalít. Je možné použít místo uvedených stopových prvků přípravek Mikrolu asi 2 l na 1 ar. Na jaře ještě rozhodíme a zahrábneme na zrytý pás 6 kg granulovaného superfosfátu a 5 kg ledku amoného na ar.

Na páse určeném pro výsadbu pěstujeme nejméně 1 rok rané brambory, po nich směsku na zelené hnojení nebo zeleninu. Před podzimní výsadbou stromků pohnojíme Cere-ritem 10 kg/ar.

Dále zajišťujeme ovocným stromkům harmonický poměr živin, dostatek světla, náležitou ochranu a podle zvoleného typu výsadby pak používáme odpovídající řez a ohýbání větví. Postupně po 2 letech přibíráme další pásy.

Při rekonstrukci nezapomeneme ani na vhodné umístění drobného ovoce. Pro rodinu postačí 6–8 keřů rybízu (polovina černého) a stejné množství nízkých stromečků angreštu. Podle záliby pěstitele věnujeme několik m² pro pěstování maliníku, ostružiníku a hlavně jahodníku.

Do malých zahrádek nebudeme již vysazovat třešně a ořešáky pro jejich rozsáhlé koruny.

Pro pěstování zeleniny ponecháme 1–2 ary volné, nezastíněné plochy, kterou si rozdělíme na 3 díly. Pro zeleniny nejnáročnější na živiny postupně, střídavě a každým rokem 1 díl dobře vyhnojíme. Osevní postupy, střídání zelenin patří k základním podmínkám úspěšného pěstování zeleniny. Prostory mezi řadami stromků, pokud se stromy nerozrostou, využijeme k pěstování brambor, zeleniny a jahod.

Ani na okrasné rostliny při rekonstrukci nezapomeneme. Z dřevin a jehličin použijeme v menších zahrádkách jen nízké a zakrslé formy. Máme jich veliký výběr. Přestaneme vysazovat a pěstovat stříbrné smrky a jedle a všechny jehličiny a dřeviny, které dorůstají do značných rozměrů. Okrasným dřevinám a květinám věnujeme místo hlavně v předzahrádkách a v blízkosti obydlí, kde se hýřivá krása a rozmanitost přírody nejlépe uplatní.

K rekonstrukci našich starších zahrádek je třeba přistupovat promyšleně, s rozvahou, zvážit všechny možnosti, porovnat je s požadavky jednotlivých typů výsadeb. Nepřeceňovat možnosti a schopnosti, volit raději jednoduchá a méně náročná řešení, na která stačíme.

Napsal: František Zíka

Vydává pro své členy
Český ovoc. a zahr. svaz, ústř. výbor v Praze.

NV 5, 7634-71

ROZHODNETE-LI SE PŘIKROČIT
K REKONSTRUKCI
SVĚ ZAHRÁDKY,

SLEDUJTE ČASOPIS

ZAHRÁDKÁŘ

JE TO JEDINÝ ZAHRÁDKÁŘSKÝ
ČASOPIS, KTERÝ VYDÁVÁ
ÚV ČESKÉHO OVOCNÁŘSKÉHO
A ZAHRÁDKÁŘSKÉHO SVAZU

**PŘINÁŠÍ VÁM POUČENÍ,
RADY I POTĚŠENÍ**

PRAVIDELNĚ DODÁVÁNÍ
ZAHRÁDKÁŘE SI ZAJISTÍTE
PŘEDPLATNÝM